

नटसम्राट लेखक - वि. वा. शिरवाडकर

प्रा. डॉ. गोविंद नामदेव रावळेकर
यशोदा गर्ल्स आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज,
सेहनगर नागपूर-

प्रास्ताविक

व्यावसायिक रंगभूमीवर नाट्यलेखनाचे व प्रयोग तंत्राचे वेगळेपण सतत राहिलेले दिसते. त्यातून छोटे छोटे प्रवाह ही निर्माण झाले. त्याचबरोबर चरित्रात्मक नाटक हा एक छोटा प्रवाह निर्माण झाला. वि. वा. शिरवाडकरांनी या तऱ्हेने बरेच यशस्वी लेखन केले आहे.

नाटकाची व्याख्या

- **भरतमुनी** - 'नाट्यसशास्त्र' या ग्रंथात म्हणतात 'नाटक म्हणजे भावानुकीर्तनम्' आहे.
- **अँरिस्टॉटल** - 'गंभीर नाटक हे व्यक्तीचे अनुकरण आहे.'
- **सिसेरो** - 'नाटक म्हणजे मानव मनाचे आणि बुद्धीचे हृदयगम दर्शन होय.'
- **हरमोडूलट** - 'एकाच वेळी हजारो लोकांच्या अंतःकरणाला स्पर्श करणारा वाङ्मयप्रकार म्हणजे नाटक होय.'

नाटकातील घटक

नाटकातील
घटक

कथानक

व्यक्तिचित्रण

संवाद

स्वगत

अंकाची
मांडणी

नाटकाचे
साध्य

नाटकाचे
प्राण

नाटकाचे
खरे मर्म
स्थान

स्वतःशी
बोलणे

अंकाची मांडणी

- कै. मा. कृ. शिंदे - नाटक हे दूध भरलेल्या मडक्यासारखे आहे. पहिल्या अंकात त्या दूधाला विरजन घालायचे , दुसरा अंकात त्यातील दही घूसळायचे आणि तिसऱ्या अंकात त्यातील लोणी व ताक वेगळे काढायचे.

कथानक हेतू व विषय

- नटसम्राट या नाटकात नटाचा सम्राट अप्पासाहेब बेलवंणकर यांची म्हातारपणात झालेली शोकात्मिका दाखवण्यात आली आहे.
- कलावंत हा व्याहारिक कधीच नसतो म्हणून कलावंताला जीवनातील खाचखळगे माहित नसते. कलावंत हा रान डुकरासारखा एकाच दिशेने पडत सुटतो.
- नटाची पाऊले नाट्यगृहाकडे वळत असतात कलावंताना सगेसोयरे हे रशिकच असतात. त्यांना प्रेमाची साथ हीच फार महत्वाची असते. प्रेमासाठी ते स्वतःचे सर्वस्व पणाला लावतात.

अंक पहिला

प्रवेश पहिला (पृ. क्र. १-३६)

मुख्यपात्र-अप्पासाहेब बेलवेणकर, पत्नी - कावेरी,
दोन मुले

मुलगा-नंदू त्याची पत्नी - शारदा व मुलगी -सुहास
मुलगी - नलू तिचे पती - सुधाकर दोन- मुले

अंक दुसरा

प्रवेश पहिला (पृ. क्र. ३७ - ४४)

प्रवेश दुसरा (पृ. क्र. ४५-६९)

अंक तिसरा

प्रवेश पहिला (पृ. क्र. ७०-७२)

प्रवेश दुसरा (पृ. क्र. ७३-७७)

प्रवेश तिसरा (पृ. क्र. ७८-८७)